

GÜNÜN TARİHİ

YAZAN, Tahsin Burdurlu

MİDHAT PAŞA

— XXII —

77-584775

Midhat Paşa, doğru sözlü, doğru özlü, gâhşkan bir zattı. Gözünü buduktan sakınmayacak derecede cesur ve cüretkârdı. Fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi son derece mağrurdu. En büyük kusurlarından biri de bazan birdenbire haşin ve kaba bir adam oluvermesi ve etrafını kırması idi. Kanun-i Esasi'nin müzakeresi esnasında Cevdet Paşa'ya (Senin Avrupa kanunlarına aklın ermez demesi), onun minakasına tahana müdü olmayan, etrafını hor ve hakir gören bir zat olduğunu gösteren en mükemmel bir misaldir. Techil etmek istediği Cevdet Paşa, Midhat Paşa'yı okutacak derecede kuvvetli bir ilim ve hukuk adamı idi. Eski Osmanlı hukukunun bir şaheseri sayılan (Mecelle) yi hazırlayanlar arasında Cevdet Paşa da vardı ve en büyük şeref hissesi onundu. Bu çapta bir adam Avrupa kanunlarından anlamaz olur mu? Resmî bir onclimende böyle bir söz nasıl söylenebilir?

Midhat Paşa, bu yakızsız sözü ile Cevdet Paşa'yı fena halde kırması. Sonradan Midhat Paşa'nın en büyük düşmanları arasına giren Cevdet Paşa, ona etinden gelen her fenalığı yapmıştır.

Şair Namık Kemal, Midhat Paşa'nın en büyük hayranlarından idi. 1878 senesinde Abdülhak Hâmid'e yazdığı bir mektubunda şunları yazmıştı:

«... Midhat Paşa, senin zannın gibi değildir. Bilakis, müdahin, mürtekbî, kâzib olmaya bir adam var sa odur. Kendini hiç bir memuriyette tutamayışı, o türlü sıfatlardan beri olduğundan ve hususyle müdahene ve hatta hafifçe politika mizacına muğayeret ettiğindendir. Durup dururken galiz oluverir. Ulüvî cenabı görülmemiş derecede mükemmeldir...»

Namık Kemal'in bu teşhisi bazı hakikatları iltiva etmekle beraber hatasız da değildir. Çünkü Midhat Paşa'nın bulunduğu vazifelerde dikiş tutturamayışı sa dece (kâzib), (müdahin) ve (mürtekbî) olmayışından değil, yukarıda da belirttiğimiz gibi- hoyrat, kirici, haşin oluşundan, iltiyate riayet etmeyişindendir. Birçok kaynaklar şu hususta müttefikdir:

Midhat Paşayı yıkan, onun gurur ve gâfletidir! İsmail Hâmi Danişmend, (Osmanlı Tarihi Kronolojisi) adlı eserinde (cilt 4, sahife 327) Midhat Paşa hakkındaki kanaatlerini şu sözlerle hulâsa ediyor:

«... Her halde Tâif mağdurunun şahsiyeti efkârı u mumiyye bir agraudisman şeklinde aksetmiştir. Bunun böyle olmasında Paşanın meşrutiyetçiliğinden ziyade çadır altında icrayı adalet eden Yıldız fevkalâde malikemesinin garabeti ile Tâif zindanında başına geçirilen şehadet hâlesi ândi olmuştur...»

Midhat Paşa için şimdiye kadar pek çok şeyler yazılmıştır. Onu methedenler göklere çıkarmış, zemin edenler de en bayağı isnaflarda bulunmaktan çekinmemişlerdir. Meselâ Necavî Kâzım Paşa yazdığı bir hicriyede son derece rezilâne sözler sarfetmiştir. Biz merhum paşa'yı böyle şâibelerden tenzih etmekle beraber insan oğlunun düşmanını kötülemek için bazen ne kadar bayağılaştığını göstermek için bu çirkin hicriyenin bazı beyitlerini sütunumuza naklediyoruz:

Bakın Kâzım Paşa ne herzeler savuruyor:

Sabavetde giderdi hâmel divane derlerdi
Görenler, işte geldi Rubi-i menhusun oğlunu
Olub memur sonra Şam'a Kurbi nam bir kâlib
Tutardı bister-i kurbiyyetinde subha dek ân
Kemal-i ucb ile dermiş teres âvanı yanında
Biraz da Al-i Midhat eylesün halka hükümranı
Şeriat düşmanı, millet mühim, devletin hasmı
Şekabet menbai, baygın esası, mefsedet kâni
Hulâsa kasden icrayı Uanet eyledi mel'un
Ne hizmetde bulunmuş ise bâ takdir-i Rabbânî
Diyar-i ecnebidde can verib fartı mezelletle
Makam etsün saray-i âsümânî durdukça nîrâm.

Dünyada hatasız insan olmaz. Midhat Paşa'nın da şüphesiz birçok mevziyetleri ile birlikte hataları da vardı. Fakat kusurları ne kadar büyük olursa olsun şu muhakkaktır ki, Midhat Paşa, Türk Milletinin ebedi minnet ve şükranını kazanmış büyük bir idealisttir. Memleketimize Kanunî Esasi (Anayasa) fikrini ilk defa aşlayan odur. Onun hatırasını daima saygı ile anarak her Türk'e düşen bir kadirşânaslık borcudur.

Hatırasını rahmet ve şükretle anarız.

(BATTI)

